

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
w Poznaniu

Instytut Historii Nauki PAN
im. Ludwika i Aleksandra Birkenmajerów w
Warszawie

ZAPROSZENIE

Warszawa – Poznań, kwiecień 2019 r.

Sz. Pani/ Pan.....

Zapraszam na cykliczne seminarium Instytutu Historii Nauki PAN oraz Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza pt. *Międzykulturowy wymiar komunikacji idei w dziejach nauki*. Seminarium adresowane jest do interdyscyplinarnego grona badaczy zainteresowanych historią nauki i antropologią wiedzy. Główny akcent w pracach seminarium położony został na drogi i bariery recepcji i interpretacji idei naukowych w dziejach oraz na wiedzę jako element dialogu kultur. Najbliższe spotkanie uczestników seminarium odbędzie się w dniach 25-26.05.2019 r. w Domu Pracy Twórczej UAM w Ciężeniu nad Wartą. Początek spotkania o godzinie 15.00.

Program seminarium:

25.05.2019 (sobota)

15.00-16.00 - obiad

16.00-16.45

dr Radosław Kazibut (UAM) *Filozofia przyrody i przyrodoznawstwa Roberta Boyle'a. Filozoficzna geneza nauki laboratoryjnej.*

16.45-17.30

mgr Łukasz Hajdrych (UAM) *Medycyna ludowa w świetle protokołów z 'Księgi sądu wójtowskiego miasta Kleczewa'.*

17.45-18.30

mgr Joanna Wałkowska (UAM), *Zabytkowe cmentarze jako zintegrowane dziedzictwo kulturowo-przyrodnicze. Przykład cmentarza ewangelicko-reformowanego w Orzeszkowie (gm. Kwilcz, pow. międzychodzki).*

19.00-20.00 – kolacja

26.05.2018 (niedziela)

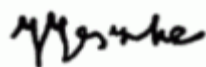
8.00-9.00 – śniadanie

9.15-10.00

mgr Adrian Trzoss (UAM) *Kontestacja naukowego autorytetu historii i historyków? Rola mediów społecznościowych w kształtowaniu się dyskusji nad wiedzą historyczną w Polsce w latach 2010-2018.*

Zgłoszenia uczestnictwa należy dokonać pocztą elektroniczną (jeszke@amu.edu.pl) lub jjeszke@gmail.com) najpóźniej do dnia 20 maja 2019 r. Koszt uczestnictwa w seminarium

wynosi 160 zł. (nocleg + wyżywienie [sobota: obiad, kolacja; niedziela: śniadanie]). Wpłat należy dokonać na konto „Instytut Historii Nauki PAN, ul. Nowy Świat 72, 00-330 Warszawa, Bank BGK Oddział Warszawa, 93 1130 1017 0020 1466 8520 0002” do dnia 20 maja 2019 r. W treści wpłaty należy zapisać: „Ciężen maj 2019” oraz podać imię i nazwisko uczestnika seminarium. Faktury wystawiane są na pisemne żądanie zgłoszone najpóźniej 7 dni po dokonania wpłaty, z podaniem danych płatnika (osoba fizyczna - imię i nazwisko, adres; firma – pełna nazwa, adres, NIP; dfkihn@ihnpan.waw.pl). Osoby nie zmotoryzowane proszone są o kontakt, w celu organizacji dojazdu do Ciężenia. Uczestnicy seminarium zainteresowani wygłoszeniem referatów na kolejnych spotkaniach proszeni są o nadsyłanie ich tematów wraz z krótkim streszczeniem. Bieżące informacje o seminarium dostępne są na stronie internetowej IHN PAN www.ihnpan.waw.pl.

Prof. UAM dr hab. Jaromir Jeszke

Streszczenia

Radosław Kazibut

Filozofia przyrody i przyrodoznawstwa Roberta Boyle'a. Filozoficzna geneza nauki laboratoryjnej.

Wielu filozofów nauki i filozofujących przyrodoznawców podziela pogląd, że przekonania filozoficzne przyjmowane przez badaczy miały wpływ na powstanie i rozwój wiedzy naukowej. W literaturze przedmiotu dowodzi się, że przekonania filozoficzne wpływały na kształtowanie się aparatu pojęciowego poszczególnych dyscyplin nauk przyrodniczych, na przykład masy w fizyce Newtona, pierwiastka u Roberta Boyle'a czy też orbitala lub wiązania chemicznego we współczesnej chemii. Poza kontekstem przedmiotowo-metodologicznym przyrodoznawstwa filozoficzne przekonania, które towarzyszyły uprawianiu nauki, wyznaczały ramy tego, co uznawane było przez badaczy za dociekania naukowe i wartościowe poznawczo rezultaty badawcze. Z tej perspektywy przekonania filozoficzne w nauce określały to, co przez filozofów było nazywane paradygmatem (Thomas Kuhn), stylem myślenia (Ludwik Fleck).

Przekonania filozoficzne luminarzy XVII-wiecznej nauki wpłynęły na kształt nowożytnego paradygmatu poznania naukowego. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć: racjonalizm i empiryzm, naturalizm, nastawienie na realizowanie wartości poznawczych, a także dowartościowanie praktycznego waloru poznania naukowego. Wraz z postępem poznania naukowego systemy przekonań filozoficznych zakładane przez badaczy ulegały transformacji. Jednakże, wymienione powyżej, centralne filozoficzne tezy stworzonego w XVII wieku wzorca uprawiania nauki w dalszym ciągu tworzą filozoficzne zaplecze współczesnego przyrodoznawstwa.

W swoich rozważaniach nad rozwojem wiedzy naukowej odnoszę się do procesu kształtowania się filozoficznego zaplecza laboratoryjnej praktyki badawczej. Początki nauki laboratoryjnej wiążę z dokonaniem Roberta Boyle'a (1627–1691). Interesuje mnie, w jaki sposób przekonania i spory filozoficzne prowadzone w czasach Boyle'a wpływały na późniejszy rozwój nauki laboratoryjnej. Będę argumentował, że zapatrywania filozoficzne Boyle'a nie tylko tworzyły pozanaukową podstawę laboratoryjnego stylu badań, ale są także w znacznej mierze obecne w filozoficznym zapleczu współczesnej nauki laboratoryjnej.

Przystawiam argumenty na rzecz tezy, że filozofia przyrody i przyrodoznawstwa Roberta Boyle'a odegrała ważną rolę w kształtowaniu się współczesnego filozoficzno-metodologicznego zaplecza praktyki badawczej nauki laboratoryjnej. Nauka laboratoryjna od powstania laboratoryjnego stylu Boyle'a ulegała wielu przeobrażeniom. Laboratorium Boyle'a i współczesne laboratorium właściwie pod żadnym względem nie są porównywalne. Jednakże, nauka laboratoryjna od XVII wieku oparta jest na względnie stałym i charakterystycznym dla niej zespole założeń. Są to filozoficzne założenia: o primacie eksperymentowania w laboratoryjnym przyrodoznawstwie i epistemicznym jego charakterze, a także, że rozwój praktyki badawczej nauki laboratoryjnej był ściśle związany z doskonaleniem się instrumentarium badawczego i standaryzacją badań.

Argumentuję, że Boyle'owską epistemologię należy określać mianem eksperymentalistycznej. Terminem tym nazywam stanowisko filozoficzne, zgodnie z którym głównym narzędziem w poznaniu naukowym jest metoda eksperymentalna. W tym świetle pokazuję, że Boyle wypracował oryginalny laboratoryjny styl badań, który wpłynął na ukształtowanie się w nowożytnej nauce postawy epistemologicznej umożliwiającej rozwój nauk Baconowskich i nauki laboratoryjnej.

Łukasz Hajdrych

Medycyna ludowa w świetle protokołów z *Księgi sądu wójtowskiego miasta Kleczewa*

Nowożytne procesy czarownic inspirują polskich badaczy co najmniej od drugiej połowy XIX wieku, gdy drukiem ukazało się dwutomowe dzieło R. Berwińskiego „Studia o gusłach, czarach, zabobonach i przesądach ludowych”. Niestety, pomimo ponad 150 lat tradycji, polskie badania nad tematem rozdzieliły się na dwa główne, odległe od siebie nurty, od których rzadko pojawiają się odstępstwa. Pierwszy to kierunek, który można byłoby nazwać „prawniczym” – skupiający się głównie na zakorzenieniu poszczególnych elementów procesu o czary w tradycji prawnej nowożytnej Europy. Drugi nurt, który w uproszczeniu można określić „etnograficznym”, stanowi zbiór wypisów źródłowych wraz z ich pobieżnym omówieniem, obrazujących bogactwo polskich wierzeń ludowych.

Celem mojego wystąpienia, pod względem inspiracji lokującego się bliżej tradycji zachodnioeuropejskiej (E. Bevert, „The Realities of Witchcraft and Popular Magic in Early Modern Europe: Culture, Cognition and Everyday Life”, New York 2008), niż polskiej, jest przeanalizowanie wybranych protokołów z *Księgi sądu wójtowskiego miasta Kleczewa* (PTPN, rkps 859) pod kątem zawartych tam ludowych wierzeń dotyczących medycyny. W referacie omówione zostaną nie tylko takie elementy nowożytnej medycyny ludowej jak zioła i ziołarstwo, ale także rola jaką pełniły w procesie leczenia odpowiednie okoliczności (dzień tygodnia, pora dnia, oddziaływanie na otoczenie osoby, której stan zdrowia chciało się zmienić).

Joanna Wałkowska

Zabytkowe cmentarze jako zintegrowane dziedzictwo kulturowo-przyrodnicze. Przykład cmentarza ewangelicko-reformowanego w Orzeszkowie (gm. Kwilcz, pow. międzychodzki)

W ramach nurtu humanistyki ekologicznej, budowanego na gruncie posthumanistycznej krytyki antropocentryzmu już od lat 90. XX wieku, do nauk humanistycznych wprowadzona została perspektywa badawcza, podkreślająca wzajemne związki natury i kultury, bytów ludzkich i nie-ludzkich. Koncepcja ta łączy tradycyjnie rozumianą humanistykę z naukami przyrodniczymi, kwestionuje ludzką wyjątkowość i odwołuje się do etyki szacunku do wszelkich form życia (Domańska 2013). Podejście to zaowocowało również rozszerzeniem perspektywy badawczej w odniesieniu do dziedzictwa. W nauce „zachodniej” krytyka podziału na dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze jest już dobrze ugruntowana (Harrison 2015). Na gruncie polskim jednak podejście to zaczyna się dopiero kształtować. „Zintegrowane dziedzictwo kulturowo-przyrodnicze” rozumiane może być jako forma synchronicznego rozumienia dziedzictwa (odnoszącego się do wielu obiektów materialnych i niematerialnych, występujących w tym samym czasie), w której podkreśla się wzajemne połączenia jego elementów naturalnych i kulturowych (Marciniak, Pawleta, Kajda 2018). Powiązania między owymi elementami tworzą dynamiczną sieć, która cały czas wpływa na przemiany danego obiektu, czy miejsca.

Cmentarz określany jest często jako instytucjonalnie wyznaczony i zorganizowany fragment przestrzeni o wyraźnych granicach, służący do chowania zmarłych (Długozima 2011). Zabytkowe nekropolie stanowią jednak o wiele bardziej skomplikowaną sieć relacji między wieloma czynnikami, w skład której wchodzi nie tylko pochówki i elementy struktury naziemnej (nagrobki, kaplice, sieć dróżna itp.), ale także zieleń (flora naczyniowa, brioflora); gleba cmentarna (nekrosol); jak również fauna (np. często bytujące na terenie cmentarzy ptaki, czy owady). Cmentarz funkcjonuje także w przestrzeni społecznej, nawet jeśli zepchnięty jest na jej margines (jak to się niejednokrotnie dzieje w przypadku nieczynnych cmentarzy protestanckich na terenie Wielkopolski). Jednak stosunek społeczeństwa do tych miejsc jest również kolejnym istotnym czynnikiem, wpływającym na przemiany ich struktury. W swoim wystąpieniu chciałabym ukazać tę sieć różnorodnych powiązań naturo-kulturowych na przykładzie cmentarza ewangelicko-reformowanego w Orzeszkowie (gm. Kwilcz, pow. międzychodzki), na podstawie interdyscyplinarnych badań, przeprowadzonych w 2018 roku w ramach projektu pt. „Cmentarz w Orzeszkowie – świadek historii walk o niepodległość”.

Wybrana literatura:

- Długozima A. 2011, *Cmentarze jako ogrody żywych i umarłych*, Warszawa.
- Domańska E. 2013, *Humanistyka ekologiczna*, „Teksty Drugie”, nr 1-2, s. 13-32.
- Domańska E. 2018, *Gleba cmentarna jako dziedzictwo*, [w:] *Dziedzictwo we współczesnym świecie. Kultura, natura, człowiek*, red. A. Marciniak, M. Pawleta, K. Kajda, Kraków, s. 73-87.
- Fudali E. 2003, *Mszaki miejskich parków i cmentarzy Warszawy*, „Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica”, t. 10, s. 221-240.
- Harrison R. 2015, *Beyond „Natural” and „Cultural” Heritage: Toward an Ontological Politics of Heritage in the Age of Anthropocene*, „Heritage & Society”, Vol. 8, No. 1, pp. 24-42.
- Majgier L., Rahmonov O. 2013, *Zróżnicowanie roślinności w obrębie porzuconych cmentarzy ewangelickich na terenie gminy Ryn*, „Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego”, t. 22, s. 63-76.
- Marciniak A., Pawleta M., Kajda K. 2018 (red.), *Dziedzictwo we współczesnym świecie. Kultura, natura, człowiek*, Kraków.
- Zalewska A. 2014, *Prospołeczna, partycypacyjna i „wspólnotowa” archeologia bliskiej przeszłości jako sposób na nadawanie sensu trwaniu (ludzi i rzeczy) oraz jako antidotum na niedostatki wiedzy i trywializację przeszłości*, „Studia Humanistyczne AGH”, t. 13/2, s. 19-39.
- Wałkowska J., Hajdrych Ł. 2018 (red.), *Cmentarz w Orzeszkowie: świadek historii walk o niepodległość*, Poznań.

Adrian Trzoss

Kontestacja naukowego autorytetu historii i historyków? Rola mediów społecznościowych w kształtowaniu się dyskusji nad wiedzą historyczną w Polsce w latach 2010-2018.

Niniejszy referat stanowi odpowiedź na współczesne wyzwania w obszarze badawczym jakim jest specyfika funkcjonowania wiedzy historycznej w Polsce w mediach społecznościowych. Korzystając z dotychczasowych badań nad społecznym wymiarem korzystania z Web 2.0 analizuję proces przenikania wiedzy historycznej w obręb nowych mediów i związanymi z tym konsekwencjami. W pierwszej części analizuję trendy jakie pojawiają się wśród twórców treści historycznych, próbując odpowiedzieć na pytanie o to jakie formy popularyzacji i rodzaje narracji są w mediach obecne. Po wtóre zwracam uwagę na recepcję tych treści, pod kątem dyskusji jaka się pod nimi toczy oraz statystyk, czyli tego jak bardzo są one popularne w sieci. Na końcu wreszcie próbuję odpowiedzieć jak specyfika mediów społecznościowych wpływa na powyższe dwa problemy i jakie ma to znaczenie dla dyskursu krytycznego nad wiedzą historyczną Polaków. Kwestia ta szerzej wpisuje się w problematykę wpływu jaki wywierają na zjawiska społeczne źródła cyfrowe, co może stać się pomocne w konstruowaniu szerszej refleksji dla współczesnych historyków cyfrowych.

Jako szczegółowe studium przypadku omawiam kwestię pojawiania się popularnonaukowych i pseudonaukowych nurtów – w pierwszym przypadku są to kanały z mediów Youtube oraz Facebook. W drugim zwracam uwagę jak na tle tych pierwszych, popularnonaukowych treści, prezentują się nurty spiskowej wizji dziejów Polski czyli tzw. wyznawcy koncepcji Wielkiej Lechii. We wnioskach prezentuję rozważania z części teoretycznej łącząc je ze szczegółowymi konkluzjami studium przypadku. W efekcie tych analiz staram się odpowiedzieć na postawione w tytule pytanie o kondycję społecznej roli nauki historycznej w Polsce.